

EĞİTİM PSİKOLOJİSİ

EDİTÖR

DOÇ. DR. ŞERİFE (IŞIK) TERZİ

YAZARLAR

ARŞ. GÖR. DİDEM AYDOĞAN
YRD. DOÇ. DR. MEHMET ÇARDAK
YRD. DOÇ. DR. MEHMET KANDEMİR
YRD. DOÇ. DR. ASLI TAYLI
YRD. DOÇ. DR. AHMET RAGİP ÖZPOLAT
YRD. DOÇ. DR. İSA YÜCEL İŞGÖR
YRD. DOÇ. DR. DİLEK GENÇTANIRIM
YRD. DOÇ. DR. M. ERTUĞRUL UÇAR
DOÇ. DR. TAHSİN İLHAN
YRD. DOÇ. DR. RAMİN ALİYEV
YRD. DOÇ. DR. ÖZLEM TAGAY
YRD. DOÇ. DR. ALPER ÇUHADAROĞLU
YRD. DOÇ. DR. MEHMET PALANCI

Editör: Doç. Dr. Şerife (IŞIK) TERZİ

EĞİTİM PSİKOLOJİSİ

ISBN: 978-605-364-573-3

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

© 2013, Pegem Akademi

Bu kitabın basım, yayın ve satış hakları
Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. Ltd. Şti'ye aittir.
Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri,
kapak tasarımı, mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik, kayıt
ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz.
Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.
Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında
yayınevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları
satın almamasını diliyoruz.

I. Baskı: Aralık 2013, Ankara

Yayın-Proje Yönetmeni: Ayşegül Eroğlu
Dizgi-Grafik Tasarım: Selda Kılıç
Türkçe Redaksiyon: Cansel Işık Kahraman
Kapak Tasarımı: Didem Kestek
Baskı: Ayrıntı Basım Yayın ve Matbaacılık Ltd. Şti.
İvedik Organize Sanayi 28. Cadde 770. Sokak No: 105/A
Yenimahalle/ANKARA
(0312-394 55 90)

Yayıncı Sertifika No: 14749

Matbaa Sertifika No: 13987

İletişim

Karanfil 2 Sokak No: 45 Kızılay / ANKARA

Yayınevi 0312 430 67 50 - 430 67 51

Yayınevi Belgeç: 0312 435 44 60

Dağıtım: 0312 434 54 24 - 434 54 08

Dağıtım Belgeç: 0312 431 37 38

Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60

E-ileti: pegem@pegem.net

ÖN SÖZ

Bir küçücük oğlancık bir gün okula başlamış. Pek mi pek akıllıymış. Okulu da pek büyümüş. Ama akıllı çocuk sınıfına dışarıdan kestirme bir yol bulmuş. Buna çok sevinmiş. Artık okul ona kocaman görünmüyormuş.

Bir zaman sonra bir sabah öğretmen demiş ki: “Bugün resim yapacağız.” “Ne güzel” demiş çocuk. Resim yapmasını çok severmiş. Her türlüünü de yaparmış: Aslanlar, kaplanlar, tavuklar, inekler, trenler, gemiler. Mum boyalarını çıkarmış ve çizmeye başlamış. Ama öğretmen “Durun” demiş “Henüz başlamayın!” ve herkes hazır olana kadar beklemiş. “Şimdi” demiş öğretmen, “Çiçek çizmesini öğreneceğiz.” “İyi” demiş çocuk. Çiçek çizmeyi çok severmiş ve pek güzellerini yapmaya başlamış pembe, mavi, portakal mum boylarıyla. Ama öğretmen “Durun” demiş. “Size nasıl yapılacağını göstereceğim.” Yeşil saplı kırmızı bir çiçek çizmiş. “İşte” demiş öğretmen. “Şimdi başlayabilirsiniz.” Küçük çocuk bir öğretmenin resmine bakmış, bir de kendininkine. Kendininkini daha bir sevmiş. Ama bunu söylememiş. Kağıdını çevirip öğretmeninki gibi yeşil saplı kırmızı bir çiçek çizmiş.

Bir başka gün küçük çocuk dışarıdan sınıfa açılan kapıyı başardığında tam bir başına açmayı, şöyle demiş öğretmen: “Bugün çamurdan bir şey yapacağız.” “Ne iyi” demiş çocuk. Çamurla oynamayı çok severmiş. Her şeyi yapabiliymiş onunla: Yılanlar, kardan adamlar, filler; fareler, arabalar, kamyonlar. Başlamış çamuru yoğurup sıkıştırmaya. Ama öğretmen demiş: “Durun! Daha başlamayın!” ve beklemiş hazır olmasını herkesin. “Şimdi” demiş öğretmen. “Bir çanak yapacağız.” “Güzel” demiş çocuk. Çanak yapmasını severmiş ve başlamış yapmaya boy boy, şekil şekil çanakları. Ama öğretmen “Durun” demiş: “Size nasıl yapılacağını göstereceğim.” ve de göstermiş herkese bir büyük çanağın nasıl yapılacağını. “İşte” demiş öğretmen “Artık başlayabilirsiniz.” Küçük çocuk bir öğretmenin çanağına bakmış bir de kendininkine. Kendininkini daha bir sevmiş ama bunu söyleyememiş. Topağını yuvarlayıp yeniden yapmış öğretmeninki gibi derin bir çanak. Çok geçmeden küçük çocuk öğrenmiş beklemeyi, izlemeyi, ve herşeyi öğretmen gibi yapmayı. Ve çok geçmeden başlamış kendiliğinden hiçbir şey yapmamaya.

Ama birdenbire taşınmışlar başka bir eve, başka bir şehirde ve çocuk gitmiş başka bir okula. Bu okul daha da büyümüş öbüründen. Kestirme yolu da yokmuş dışarıdan. Büyük basamakları çıkmak ve uzun koridorlardan geçmek gerekmiş sınıfa kadar ve daha ilk gün demiş ki öğretmen: “Şimdi resim yapacağız.” “Güzel” demiş çocuk ve beklemiş öğretmenin ne yapacağını söylemesini. Ancak öğretmen bir şey söylemeden başlamış dolaşmaya. Küçük çocuğa gelince durmuş ve sormuş: “Resim yapmak istemiyor musun?” “İstiyorum” demiş çocuk “Ne yapacağız?”. “Ne istersen”, demiş öğretmen. “İstedğim renk mi?” diye sormuş çocuk. “İstedğin renk” demiş öğretmen. “Herkes aynı resmi yaparsa ve aynı renkleri kullanırsa kimin neyi yaptığını ve neyin ne olduğunu nasıl anlaram ben?”. “Bilmem”, demiş çocuk ve başlamış çizmeye, yeşil saplı kırmızı bir çiçeği...

(<http://www.dehacocuk.com.tr>)

Helen Buckley

Bir çocuğun hayal etmeyi, denemeyi, cesareti, yaşamı ve yaşamayı öğrenmesi; mutlu, problemlerini çözebilen, kendisine yetebilen, duyarlı kişiler olarak yetişmesi ancak onu gerçekten tanıyan ve özelliklerini koşulsuz kabul ederek ona yaklaşan ebeveyni ve öğretmenleri ile mümkündür. Çocuğun yeteneklerini, sınırlarını, neyi yapıp neyi yapamayacağını bilmek, eğitimi ve ona yapılacak yardımları kolaylaştıracaktır. Elinizdeki bu kitap gelişim psikolojisi ve öğrenme psikolojisi alanında geniş bir kuramsal bilgi sunmanın yanı sıra çocukların çeşitli gelişim dönemlerinde hangi özellikleri kazandıkları ve ne tür davranışları nasıl öğrendikleri konusunda farklı bakış açısı geliştirmeniz amacıyla hazırlanmıştır.

YÖK'ün Eğitim Psikolojisi dersi için belirlemiş olduğu ders içeriğine tamamen uygun olan bu kitap gerek görsel gerekse dil ve içerik açısından hedef kitlenin ihtiyaç ve düzeyine göre hazırlanmıştır. Kitapta her bölümün başına kazanımlar ve akış şeması konulmuş, bölüm sonlarında ise okuyucuların edindikleri bilgileri sınavabilecekleri değerlendirme sorularına, edinilen bilgilerin günlük yaşamla ilişkisini sorgulamaya yönelik uygulamalara, ek okuma kaynaklarına ve konuyla ilişkili film önerilerine yer verilmiştir. Bu açıdan bakıldığında kitap bir yeniliği de içermektedir. Ayrıca kitap, her bir bölümün powerpoint sunumunun ve kitapta yer alan konularla ilgili videoların yer aldığı web sitesi ile desteklenmiştir.

Bu kitap için teşekkür etmek istediğim kişiler var...

Öncelikle bir yıllık bir çalışmanın ürünü olan bu kitabın bölümlerini yazan ve yazma sürecinin her aşamasında özveriyle ve titiz davranan birbirinden değerli akademisyen arkadaşlarıma çok teşekkür ederim. Acil başlığı ile gelen maillerimde, panik şekilde yazdığım bitmek tükenmek bilmeyen sorularımı hemen cevaplamaya özen gösterdiler, önerileri ile kitabın şekillenmesinde büyük katkıları oldu.

Bu kitabın yazımı için beni teşvik eden, kitabın gerek yapılandırma gerekse yazım ve yayın sürecinde ihtiyaç duyduğum herşeye hemen ulaşmamı sağlayan ve güler yüzünü hiç esirgemeyen Servet Sarıkaya'ya, kitabın hazırlanmasında ve yayınlanmasında emeği geçen tüm Pegem Yayınevi çalışanlarına çok teşekkür ederim.

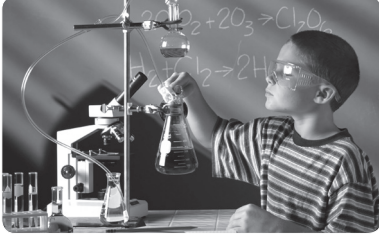
Sevgili öğrencilerime çok teşekkür ederim. Sahip olduğum bilgiyi kullanma ve bildiklerimi sorgulama şansı verdiler. Bana yaşattıkları deneyimleri hiçbir yerde edinemezdim.

Son olarak bu kitabı okuyan sizlere sonsuz teşekkürler...

Doç. Dr. Şerife (Işık) Terzi
Ankara, 2013

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ	iii
YAZARLAR	xix

BÖLÜM 01 Bilim ve Psikoloji

Didem AYDOĞAN, Arş. Gör.

BİLİM NEDİR?	5
Bilimin İşlevleri	6
Bilimin Özellikleri Nelerdir?	7
Bilimde Psikoloji	8
MODERN PSİKOLOJİ TARİHİNDE DÜŞÜNCE EKOLLERİ	8
PSİKOLOJİDE ÇAĞDAŞ YAKLAŞIMLAR	10
Psikoanalitik Yaklaşım	10
Davranışçı Yaklaşım	11
Bilişsel Yaklaşım	11
Hümanist Yaklaşım	11
Nörobijolojik Yaklaşım	11
PSİKOLOJİDE SPESİFİK ALANLAR	12
EĞİTİM PSİKOLOJİSİ	13
ARAŞTIRMA VE EĞİTİM PSİKOLOJİSİ	15
Betimsel Yöntem	15
Deneysel Yöntemler	17
BÖLÜM ÖZETİ	18
BÖLÜM İLE İLGİLİ UYGULAMALAR	19
KİTAP ÖNERİLERİ	19
FİLM ÖNERİLERİ	19
KAYNAKÇA	20
DEĞERLENDİRME SORULARI	21

BÖLÜM 02

Gelişimle İlgili Temel Kavramlar

Didem AYDOĞAN, Arş. Gör.

GELİŞİMLE İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR.....	26
Yaş	26
Dönem	27
Büyüme	27
Olgunlaşma	28
Gelişim.....	28
Hazırbulunuşluk.....	29
Kritik dönem	29
Tarihsel zaman	29
Öğrenme	30
GELİŞİMİN TEMEL İLKELERİ.....	30
GELİŞİME DÖNEM, ALAN VE GÖREVLERİ AÇISINDAN BAKIŞ	31
GELİŞİMLE İLGİLİ TEMEL SORULAR.....	34
Kalıtım ve Çevre	34
Gelişimde Şuanki ve Geçmişte Geçirilen Yaşantıların Önemi	34
GELİŞİM PSİKOLOJİSİNDE ARAŞTIRMA VE ARAŞTIRMA DESENLERİ.....	35
Boylamsal Desen	35
Kesitsel Desen	35
Sıralı Desen.....	36
BÖLÜM ÖZETİ.....	37
BÖLÜM İLE İLGİLİ UYGULAMALAR	38
KİTAP ÖNERİLERİ.....	38
FİLM ÖNERİLERİ	38
KAYNAKÇA	39
DEĞERLENDİRME SORULARI.....	40

BÖLÜM 03 Fiziksel Gelişim

Mehmet ÇARDAK, Yrd. Doç. Dr.

FİZİKSEL GELİŞİM VE AŞAMALARI	48
DOĞUM ÖNCESİ DÖNEM.....	48
Zigot Dönemi	48
Embriyo Dönemi	49
Fetüs Dönemi	49
BEBEKLİK DÖNEMİ	54
OKUL ÖNCESİ DÖNEM	60
ERİL DÖNEM	61
ERGENLİK DÖNEMİ	62
BÖLÜM ÖZETİ.....	68
BÖLÜM İLE İLGİLİ UYGULAMALAR	69
KAYNAKÇA	69
DEĞERLENDİRME SORULARI.....	71

BÖLÜM 04 Bilişsel Gelişim

Mehmet KANDEMİR, Yrd. Doç. Dr.

PİAGET VE BİLİŞSEL GELİŞİM.....	79
Bilişsel Gelişim Kuramına İlişkin Temel Kavramlar	80
Bilişsel Gelişimi Etkileyen Faktörler	83
PİAGET'İN BİLİŞSEL GELİŞİM DÖNEMLERİ	85
Duyusal Motor Evre	85
İşlem Öncesi Evre.....	91

İşlem (Somut İşlemler) Evresi	98
Soyut İşlemler Evresi	101
Piaget'in Kuramının Eğitime Yansımaları	105
VYGOTSKY VE BİLİŞSEL GELİŞİM KURAMI.....	107
Kavram Gelişimi.....	110
Vygotsky'nin Kuramının Eğitime Yansımaları.....	110
Piaget ve Vygotsky'nin Değerlendirilmesi.....	111
DİL GELİŞİMİ.....	113
DİL GELİŞİM KURAMLARI.....	114
Davranışçı Kuram.....	115
Sosyal Öğrenme Kuramı	115
Bilişsel Kuram.....	116
Etkileşim Kuramı	116
DİL GELİŞİM EVRELERİ	117
BÖLÜM ÖZETİ.....	121
BÖLÜM İLE İLGİLİ UYGULAMALAR	122
KİTAP ÖNERİLERİ.....	123
KAYNAKÇA	124
DEĞERLENDİRME SORULARI.....	129

BÖLÜM 05

Kişilik Gelişimi

Şerife (IŞIK) TERZİ, Doç. Dr.

Kişilik.....	136
Mizaç (Huy).....	136
Karakter.....	137
Benlik.....	137
PSİKANALİTİK KURAM.....	139
Topografik Model: Buzdağı Yaklaşımı.....	140
Yapısal Model	141
Psikoseksüel Gelişim Kuramı	144

PSİKOSOSYAL GELİŞİM KURAMI	146
BAĞLANMA KURAMI	151
İNSANCIL YAKLAŞIM	153
Fenomenolojik Benlik Kuramı.....	153
İhtiyaçlar Hiyerarşisi.....	155
BÖLÜM ÖZETİ.....	159
BÖLÜM İLE İLGİLİ UYGULAMALAR	160
KİTAP ÖNERİLERİ.....	160
FİLM ÖNERİLERİ	160
KAYNAKÇA	162
DEĞERLENDİRME SORULARI.....	164

BÖLÜM 06 Ahlak Gelişimi

Ash TAYLI, Yrd. Doç. Dr.

AHLAK GELİŞİMİ İLE İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR.....	172
AHLAKİ GELİŞİM KURAMLARI.....	175
Psikanalitik Kuram.....	176
Sosyal Öğrenme Kuramı	177
Bilişsel Ahlaki Gelişim Kuramları.....	177
Kohlberg'in Ahlaki Gelişim Evreleri.....	182
Ahlak Gelişiminde Güncel Kuramlar /Açıklamalar	191
AHLAK EĞİTİMİ	194
BÖLÜM ÖZETİ.....	200
BÖLÜM İLE İLGİLİ UYGULAMALAR	201
KİTAP ÖNERİLERİ.....	201
FİLM ÖNERİLERİ	201
KAYNAKÇA	202
DEĞERLENDİRME SORULARI.....	206

BÖLÜM 07

Diğer Gelişim Alanları

Ahmet Ragıp ÖZPOLAT, Yrd. Doç. Dr.
İsa Yücel İŞGÖR, Yrd. Doç. Dr.

OYUN GELİŞİMİ	211
Klasik Oyun Teorileri.....	211
Dinamik Oyun Teorileri.....	213
Parten'in Sosyal Oyun Sınıflandırması	215
MİZAH GELİŞİMİ	217
Psikanalitik Teori	217
Uyuşmazlık Teorileri.....	218
Üstünlük Teorileri.....	219
Paul McGhee ve Mizah Gelişimi.....	219
CİNSEL GELİŞİM	222
Temel Kavramlar	223
GELİŞİM DÖNEMLERİ AÇISINDAN CİNSEL GELİŞİM	226
Doğum Öncesi Dönemde Cinsel Gelişim	226
Bebeklik Döneminde Cinsel Gelişim	227
Erken Çocukluk Döneminde Cinsel Gelişim	228
Çocukluk Döneminde Cinsel Gelişim.....	229
Ergenlik Döneminde Cinsel Gelişim	229
CİNSEL GELİŞİMİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER.....	230
Aile	230
Kültür.....	233
Medya	234
SAĞLIKLI BİR CİNSEL GELİŞİM İÇİN TEMEL ÖNERİLER	237
BÖLÜM ÖZETİ.....	238
BÖLÜM İLE İLGİLİ UYGULAMALAR	240
FİLM ÖNERİLERİ	240
KAYNAKÇA	241
DEĞERLENDİRME SORULARI.....	246

BÖLÜM 08 Bireysel Farklılıklar

Dilek GENÇTANIRIM, Yrd. Doç. Dr.

EKOLOJİK GÖRÜŞ	251
Ekolojik Görüş.....	252
Ekolojik Görüş ve Gelişim.....	256
CİNSİYET VE TOPLUMSAL CİNSİYET ROLLERİ.....	257
ZEKA.....	259
YETENEK	262
YARATICILIK.....	263
ÖĞRENME STİLLERİ	264
DENETİM ODAĞI.....	266
İLGİ	268
İlgi Alanları.....	268
DOĞUM SIRASI	269
İÇEDÖNÜKLÜK-DIŞADÖNÜKLÜK.....	270
MOTİVASYON	271
Meta Motivasyon	272
ANNE-BABA TUTUMLARI.....	272
ÖZEL AİLELER.....	273
BÖLÜM ÖZETİ.....	277
BÖLÜM İLE İLGİLİ UYGULAMALAR	279
KİTAP ÖNERİLERİ.....	279
FİLM ÖNERİLERİ	279
KAYNAKÇA	280
DEĞERLENDİRME SORULARI.....	284

BÖLÜM 09 Öğrenme Psikolojisi ile İlgili Temel Kavramlar

M. Ertuğrul UÇAR, Yrd. Doç. Dr.

ÖĞRENME İLE İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR.....	289
Eğitim	289
Öğretim	290
Öğrenme.....	290
Öğrenme Türleri.....	292
DAVRANIŞ VE DAVRANIŞ TÜRLERİ	294
Kaynağını Göre Davranış Türleri	295
Niteliğine Göre Davranışlar.....	298
ALIŞMA VE DUYARLILAŞMA.....	300
ÖĞRENMEYİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER.....	301
ÖĞRENME YÖNTEMİ İLE İLGİLİ FAKTÖRLER	305
ÖĞRENME MALZEMESİYLE İLGİLİ FAKTÖRLER	307
BÖLÜM ÖZETİ.....	309
BÖLÜM İLE İLGİLİ UYGULAMALAR	310
KAYNAKÇA	310
DEĞERLENDİRME SORULARI.....	312

BÖLÜM 10 Klasik (Tepkisel) Koşullanma ve Bitişiklik Kuramları

Tahsin İLHAN, Doç. Dr.

KLASİK (TEPKİSEL) KOŞULLANMA.....	321
Klasik Koşullanmayı Etkileyen Faktörler.....	324
Klasik Koşullanma İlkeleri.....	328
Klasik Koşullanmanın Eğitim Açısından Sonuçları.....	336

BİTİŞİKLİK KURAMLARI.....	336
Watson'un Öğrenmeye Bakışı	337
Watson'un Kuramına Yapılan Eleştiriler.....	340
Guthrie'nin Öğrenme Yaklaşımı.....	340
Alışkanlıkları Yok Etme Yöntemleri	341
BÖLÜM ÖZETİ.....	344
BÖLÜM İLE İLGİLİ UYGULAMALAR	345
KİTAP ÖNERİLERİ.....	346
FİLM ÖNERİLERİ	346
KAYNAKÇA	346
DEĞERLENDİRME SORULARI.....	348

BÖLÜM 11 **Bağlaşım Kuramı (Araçsal Koşullanma)**

M. Ertuğrul UÇAR, Yrd. Doç. Dr.

DENEME YANILMA YOLU İLE ÖĞRENME.....	357
ÖĞRENME KANUNLARI	358
İKİNCİL YASALAR.....	361
THORNDİKE'İN ZEKA ANLAYIŞI	363
BÖLÜM ÖZETİ.....	365
BÖLÜM İLE İLGİLİ UYGULAMALAR	365
FİLM ÖNERİLERİ	366
KAYNAKÇA	367
DEĞERLENDİRME SORULARI.....	368

BÖLÜM 12

Edimsel (Operant) Koşullanma

Şerife (IŞIK) TERZİ, Doç. Dr.

Edimsel Koşullanma Süreci	376
EDİMSEL KOŞULLANMANIN TEMEL İLKELERİ	377
PEKİŞTİREÇ	377
PEKİŞTİRME	379
CEZA	380
PEKİŞTİRME TARİFELERİ	383
Sürekli Pekiştirme	383
Sabit Oranlı Pekiştirme.....	383
Değişken Oranlı Pekiştirme.....	384
Sabit Aralıklı Pekiştirme	384
Değişken Aralıklı Pekiştirme	384
BİÇİMLENDİRME / ŞEKİLLENDİRME	386
SÖNME.....	386
PREMACK İLKESİ (AYRIMLI OLASILIK İLKESİ)	387
SİMGESEL ÖDÜLE PEKİŞTİRME	388
MOLA VERME (ARA VERME)	388
BATIL DAVRANIŞ	389
KAÇMA / KAÇINMA KOŞULLANMASI	390
GENELLEME.....	390
AYIRT ETME.....	391
SKINNER'IN İLGİNÇ BULUŞLARI.....	393
BÖLÜM ÖZETİ.....	395
BÖLÜM İLE İLGİLİ UYGULAMALAR	397
FİLM ÖNERİLERİ	397
KAYNAKÇA	398
DEĞERLENDİRME SORULARI.....	400

BÖLÜM 13

Sosyal Bilişsel Öğrenme

Ramin ALİYEYEV, Yrd. Doç. Dr.

SOSYAL BİLİŞSEL ÖĞRENME	409
KURAMIN TEMEL KAVRAMLARI	410
Dolaylı Pekiştirme	410
Dolaylı Güdü	410
Dolaylı Ceza	410
Dolaylı Duygu	411
MODELDEN ÖĞRENME	411
SOSYAL ÖĞRENME KURAMININ DAYANDIĞI TEMEL İLKELER	414
GÖZLEM YOLUYLA ÖĞRENME SÜREÇLERİ	417
KURAMIN EĞİTİMDE UYGULANMASI VE ÖĞRETMENLERE ÖNERİLER	421
BÖLÜM ÖZETİ	423
FİLM ÖNERİLERİ	424
KAYNAKÇA	424
DEĞERLENDİRME SORULARI	427

BÖLÜM 14

Gestalt Kuramı

Özlem TAGAY, Yrd. Doç. Dr.

GESTALT KURAMININ ORTAYA ÇIKIŞI	436
GESTALT KURAMINDA ALGILAMA VE ALGISAL ÖRGÜTLEME YASALARI	436
GESTALT PSİKOLOJİSİNİN ÖĞRENMEYE İLİŞKİN TEMEL KAVRAMLARI	439

Yaşantı Bellek İzi Unutma.....	440
İçgörüşel (Kavrama Yoluyla) Öğrenme	440
Üretici Düşünme	441
Gizil (Örtük) Farkına Varmadan Öğrenme.....	441
Alan Kuramı	442
GESTALT KURAMININ EĞİTİME YANSIMASI	442
BÖLÜM ÖZETİ.....	444
BÖLÜM İLE İLGİLİ UYGULAMALAR	444
KAYNAKÇA	445
DEĞERLENDİRME SORULARI.....	446

BÖLÜM 15

Bilgiyi İşleme Kuramı

Alper ÇUHADAROĞLU, Yrd. Doç. Dr.

BİLGİYİ İŞLEME KURAMI	451
BELLEK TÜRLERİ	453
BİLİŞSEL SÜREÇLER	459
BÖLÜM ÖZETİ.....	470
BÖLÜM İLE İLGİLİ UYGULAMALAR	471
KAYNAKÇA	471
DEĞERLENDİRME SORULARI.....	473

BÖLÜM 16

Özel Gereksinimli Çocuklar

Mehmet PALANCI, Yrd. Doç. Dr.

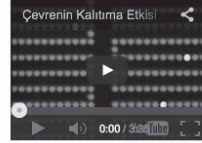
BİREYSEL FARKLILIKLAR VE ÖZEL GEREKSİNİMLİ ÇOCUKLAR	479
Bireysel Farklılıkların Nedenleri	480
ÖZEL EĞİTİM VE ÖZEL EĞİTİME GEREKSİNİM DUYMA.....	484
ZİHİNSEL YETERSİZLİK.....	486
İŞİTME ENGELLİLER.....	488
KONUŞMA ENGELLİLER.....	489
DİKKAT EKSİKLİĞİ VE HİPERAKTİVİTE BOZUKLUĞU (DEHB).....	490
ÖĞRENME GÜÇLÜĞÜ	492
OTİZM	494
GÖRME ENGELLİ ÖĞRENCİLER.....	496
FİZİKSEL ENGELLİ ÖĞRENCİLER.....	496
SÜREGELEN HASTALIĞI OLAN ÇOCUKLAR	497
ÜSTÜN ZEKÂLI VE YETENEKLİ ÇOCUKLAR.....	497
BÖLÜM ÖZETİ.....	503
BÖLÜM İLE İLGİLİ UYGULAMALAR	504
KİTAP ÖNERİLERİ.....	504
FİLM ÖNERİLERİ	504
KAYNAKÇA	506
DEĞERLENDİRME SORULARI.....	508
İndeks	511

eğitim psikolojisi

editör: doç. dr. şerife ışık terzi

Pegem AKADEMI | Kitap Hakkında | Yazarlar | Kitaba Gözet | Videolar | E-satış | Linkler | İletişim

Duyurular

Eğitim Psikolojisi Hakkında...

Bilim nedir? Bilimin İşlevleri, bilimin özellikleri, nelerdir? Bilimde psikoloji, modern psikoloji tarihinde düşünce ekolleri, psikolojide çağdaş yaklaşımlar...

devamı

Eğitim Psikolojisi Hakkında...

Bilim nedir? Bilimin İşlevleri, bilimin özellikleri, nelerdir? Bilimde psikoloji, modern psikoloji tarihinde düşünce ekolleri, psikolojide çağdaş yaklaşımlar...

devamı

Yazar Hakkında

Şerife IŞIK TERZİ

1974 yılında Ankara'da doğdu. 1996 yılında Gazi Üniv. Psikoloji Danışma ve Rehberlik Anabilim Dalı'nda mezun olmuştur. Eskişehir Rehberlik ve Araştırma Merkezi ve Ankara Barmek İlgöretim

devamı

Pegem AKADEMI

A: Karanfil 2 Sok. No: 45 Kızılay / Çankaya - ANKARA
T: 0 312 430 67 50-51 | F: 0 312 435 44 60

web tasarım:

çift tıkl

egitimpsikolojisi.kitabi.gen.tr

Bölüm 01

BİLİM VE PSİKOLOJİ

Didem AYDOĞAN, Arş. Gör.

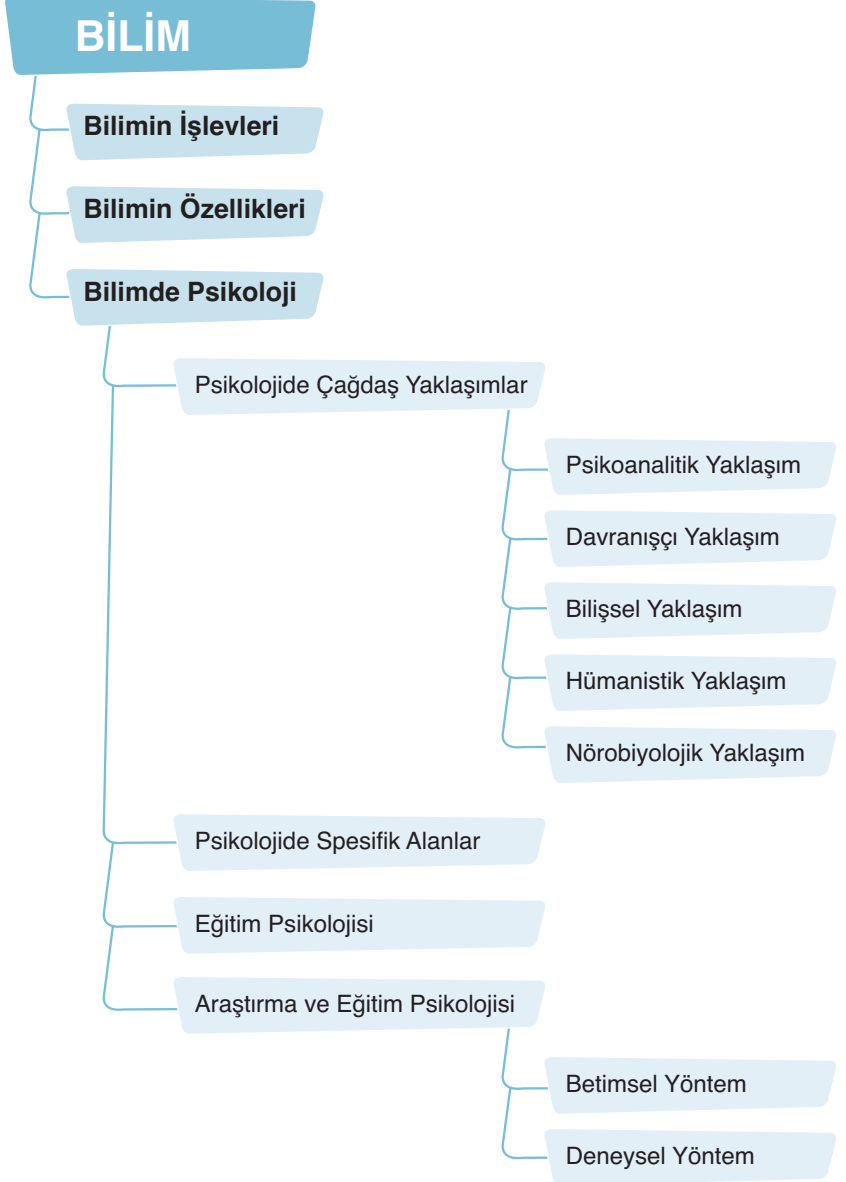

Bilim, iyi zamanlarda servet, kötü zamanlarda bir sığınak ve iyi bir yol göstericidir.
Aristoteles

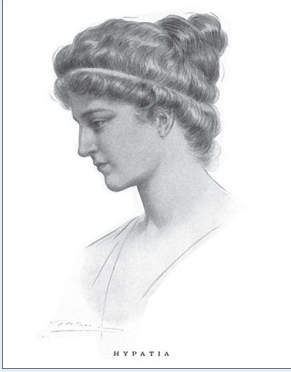
KAZANIMLAR

Bu üniteyi tamamladığınızda aşağıdaki hedeflere ulaşmanız beklenmektedir:

- Bilimin ne olduğunu anlayabilme
- Bilimin özelliklerini tanımlayabilme
- Psikoloji tarihindeki düşünce ekollerini ve psikolojideki spesifik alanları bilme
- Eğitim ile Psikoloji arasındaki ilişkiyi açıklayabilme

İlk Bilim Kadını: Hypatia

Bilim kadınlarının ilki, yaşamı günümüzde belgelene Hypatia'dır. Yazılarının çoğu kayıptır ama bilim adamları tarafından bu yazılara yapılan birtakım göndermeler vardır. Hypatia (370-415) Mısır'da, İskenderiye'de doğmuştur. Hypatia, güzelliğinin yanı sıra bilgeliğiyle de herkesin hayranlığını kazanmış olan tarihin bilinen ilk kadın matematikçisidir. O zamanların üniversitesi kabul edilen İskende-

riye'deki Museion'da felsefe, matematik ve astronomi dersleri vermiştir. Platon ve Aristoteles'in tanıtılmasında dersleri etkili olmuştur. Tam olarak onun felsefesi bilinmemekle birlikte, daha az metafizik içerikli bir Yeni Platonculuk olduğu varsayılmaktadır. Zamanının iktidar ilişkilerinde ve politikada yeri olduğu sanılmaktadır ve etkili bir kişi olması nedeniyle bazı entrikaların kurbanı olduğu düşünülmektedir.

İtaat edip vaftiz olmadığı gerekçesiyle büyücü olmakla suçlanıp yeni yeni güçlenen ve diğer unsurları zor kullanarak saf dışı bırakan Hristiyanlar tarafından acımasızca taşlanarak katledilmiştir. Etleri ve kemikleri sokaklarda sürüklenmiş ve daha sonra yakılmıştır. Hypatia'nın hayatı 2009 yapımı Agora adlı filmde Oscar ödüllü yıldız Rachel Weisz tarafından başarıyla canlandırılmıştır.

Hypatia, daha çok eleştiri ve yorum türünde eserler kaleme almıştır. Çalışmalarını Euclid ve Ptolemy üzerinde yoğunlaştırmıştır. Felsefe, din literatürü ve dönemin matematik bilginlerinin uğraş alanı olan gizemcilik konularına ilgi duymuş; felsefe, matematik, gök bilim dersleri vermiştir. Hesyclus'un rivayetine göre İskenderiyeli Diophantus'un Arithmetica'sına 13 ciltlik bir şerh, Pergeli Apollonius'un Konikler'ine ve Ptolemy'nin Matematik Kanon'una şerhler yazmıştır fakat bu eserler günümüze dek ulaşmamıştır. Eserlerinin günümüze dek ulaşmamasında, Hristiyan düşünce açısından dinsizlikle suçlanmış olmasının büyük payı olduğu ileri sürülür. Zaten ölümünden sonra, çalıştığı kütüphane yıkılmış ve kitaplar yakılmıştır. Hypatia ile ilgili olarak günümüze dek ulaşan tek eser, öğrencisi Kyreneli Synesios'un (bu öğrencisinin gök bilim araştırmalarında kullanılan usturlab adlı alet ile ilgili çalışmaları vardır) yazdığı mektuplardır. Bu mektuplarda Synesios, ona duyduğu hayranlığı ve bilimsel çalışmalarına duyduğu saygıyı bildirmektedir. (<http://www.msxslabs.org/forum/felsefe-ww/190895-hypatia.html>)

ÜNLÜ BİLİM ADAMLARI

Jean-Baptiste de Lamarck

Bitki ve hayvan örneklerinin sınıflandırılmasını ileri süren modern müze koleksiyonculuğu kavramını ilk ortaya atandır.

Sir Issac Newton

Evrensel çekim kanunu ve güneşin yapısını bulmuştur.

Wright Kardeşler

İlk motorlu uçağı yapan kardeşlerdir.

İbni Sina

Matematiksel terimleri tanımlama ve astronomi alanında duyarlı gözlemlerin yapılmasıyla ilgilenmiştir.

Charles Augustin de Coulomb

Ters kare yasasını bulmuştur.

Albert Einstein

Atom bombasını bulmuştur.

Galileo Galilei

İlgisini hareket üzerine yoğunlaştırmıştır.

Charles Darwin

Omurgasız hayvanlar biyolojisinin en önemli yapıtların birini yayınlamıştır.

Farabi

Fizik konusunda en büyük katkısı "boşluğu" kabul etmemesidir.

Niels Bohr

Atomun yapısı üzerindeki çalışmaları ve atomun saçtığı ışın araştırmaları ile tanınır.

Sir Joseph John Thomson

Farklı atom ve molekülleri ayırtmak için yöntem geliştirmiştir.

Anders Celsius

Dünyanın kutuplardan hafifce basık olduğunu bulan ilk bilim adamıdır.

Louis Pasteur

Mikropların kendiliğinden üremesi diye bir şeyin söz konusu olmadığını bulmuştur.

Thomas Edison

Elektrik ampülü icat etmiştir.

James Chadwick

Atomun parçalarından nötronu bulmuştur.

Ernest Rutheford

Kendi ellerini kullanarak bir elementi diğer elemente dönüştüren ilk insandır.

Bilim adamları ile ilginç bilgiler için web sitemizi ziyaret ediniz.

BİLİM NEDİR?

Günlük yaşantımızda olağan yaşantımızı devam ettirirken çevremizde neler olup bittiğini anlamaya çalışırız. Hep bir merak duygusuyla beraber durumları ya da olayları ele alır, gerçek doğru bilgiye ulaşmak için çaba gösteririz. Karşılaştığımız problemlerin çözümünde kendimize göre yöntemler bulmaya çalışırız. Bu bilgiye ulaşma yollarında kimi zaman önceki deneyimlerimizi işin içine katarız ya da büyükanemizin ya da dedelerimizden öğrendiklerimizle durumu açıklamaya ya da çözmeye girişiriz. Bunlar yetersiz kaldığı zaman daha profesyonel çözümler içerisine gireriz. Problemlere güvenilir çözümlerin bulunabilmesi, her şeyden önce, “doğru” kararların alınabilmesine ise “doğru” bilgilerin kullanılabilmesine bağlıdır.¹ Burada ise devreye “bilim” girmektedir.

Bilim **“bilmek istiyorum”** ile başlar... İnsanoğlu varoluşundan bu yana doğada olup bitenleri bilmek istemiştir.

İşte, bilimin asıl uğraş alanı doğadır. Ancak doğa olayları yalnızca fiziksel olguları değil, sosyolojik, psikolojik, ekonomik, kültürel vb. bilgi alanlarının hepsi doğa olaylarıdır.

Bilim akademisyenler tarafından yapılan bir büyüdür...

Bireyin bilgiye ulaşma kaynakları dört şekilde açıklanabilir : (1) önceki uygulamalardan (gelenekler / emsal), (2) otorite figürleri, (3) kişinin kendi deneyimleri ve (4) bilimdir. Çoğu problemlerin çözümü *eski uygulamalara* dayanır. Geçmiştekinden daha iyi bir beklentisi olmayan birisi için, bu yolu izlemek daha kolaydır. *Otorite figürü*, belli konularda karar verme yetkisi ya da yeterliği olduğu kabul edilen kişi ya da kurumdur. Yönetimsel hiyerarşi, yaşlılık, uzmanlık, bilgelik, kuvvetlik, din duygusu ve çeşitli inançlar, belli kişi ya da kurumların otorite figürü olarak benimsenmesini sağlayabilir. Diğer bir çözüm yöntemi ise *kişisel deneyimlerdir*. Bireysel yaşantılar da sınırlı olacağından dolayı her zaman yeterli olamayabilir. Bilime dayalı problem çözmenin en belirgin özelliği, çözümün genel, güvenilir ve insanlarca bilinen en geçerli verilere dayalı olmasıdır. Bu yaklaşımda temel bilgi, tüm insanlığı ortak ürünü olan bilimdir. Bu bilgi ise, ortaklaşa benimsenen ölçütlere göre, gözlenebilir verilerden elde edilir². *Bilim* evreni tanımak, gerçeği bulmaktır. Bilim evreni, toplumu ve insanı araştırma konusu yapan

gözleme, deneye ve akla dayanarak sistematik bir yöntemle elde edilen doğrulanabilir bilgileri tanımlar. Bilim kavramının anlamını açıklamak üzere atılacak ilk adım bu kavramın terimsel köküne inmektedir. Bilim (science) sözcüğü, latince bilmek (scire) kökünden türemiş bir terimdir ve “bilinen şey (scientia)” veya bilgi anlamına gelir. Bilim olgular (gerçekler) hakkında bilimsel yöntemlerle elde edilmiş doğrulanabilir bilgilerdir³. Daha açık bir ifade ile bilim, doğada meydana gelen olayların nedenlerini, birbiriyle olan bağıntılarını bulan, onları genelleştiren, kuramsallaştıran ve bu kuramsal bilgi yardımıyla sonradan meydana gelecek olayların nasıl ve ne zaman meydana geleceğini önceden saptayan entellektüel bir uğraştır⁴.

Bilim, tarihî çalışmaları bilimsel gelişmenin Doğu ve Batı arasında zikzak çizen bir etkinlik olarak varlığını sürdürdüğünü göstermektedir. Önce Doğu uygarlıklarında, Mısır, Mezopotamya, Babil, Hint ve Çin’de oluşturulmuş, daha sonra Grek Dünyası’na geçmiş, gelişme hızını kaybetmeye başladığında tekrar doğuya İslam dünyasına, oradan da tekrar Batı’ya geçerek varlığını sürdürmüştür⁵. Geniş bir perspektif açısından bakıldığında bilimin uzun ve çetin gelişiminde şu dört aşamayı ayırt etmek mümkündür⁶:

- (1) Mısır ve Mezopotamya uygarlıklarına rastlayan empirik (görgüsel) bilgi toplama aşaması
- (2) Eski Grekte evreni açıklamaya yönelik akılcı sistemlerinin kurulduğu aşama
- (3) Orta Çağların Yunan felsefesi ile dinsel dogmaları bağdaştırma çabası karşısında İslam dünyasındaki bilimsel çalışmaların parlak başarılarını kapsayan aşama
- (4) Rönesans sonrası gelişmelerin yer aldığı modern bilim aşaması

Bilimin İşlevleri

Sorgulanmamış
hayat yazmaya
değmez.
Sokrates

Bilimin temel işlevleri anlama, açıklama ve kontrol olarak ifade edilir⁷. Bilimin anlama işlevi, var olan durumun olduğu gibi resmedilmesidir. “Nedir?” sorusunun cevabıdır. Örneğin bir araştırmacının sınıf içerisinde öğrencilerinin başarısızlık nedenlerinin neler olduğunu ortaya koymaya çalışması buna örnektir. Açıklama işlevi ise, mevcut durumun ne olduğu belirlendikten sonra bunun altında yatan nedenlerin cevaplanmaya çalışmasıdır. “Niçin?” sorusunun cevabıdır. Örneğin öğrenciler sınıf içinde istenmeyen davranışlar sergilediklerinde, öğretmenin “Niçin?” sorusunu sorarak istenmeyen davranışların nedenlerini saptaması bilimin açıklama işlevi ile ilişkilidir. Tanımlama durumun ne olduğunu ortaya koyarken, durumun altında yatan nedenlerin daha detaylandırma sürecinde açıklama işlevi devreye girer. Bilgi üretme açısından bilimin en üst işlevi açıklamadır. En gelişmiş açıklama da “kuram”dır. Bilim kuramlarla gelişir. Kontrol işlevi ise

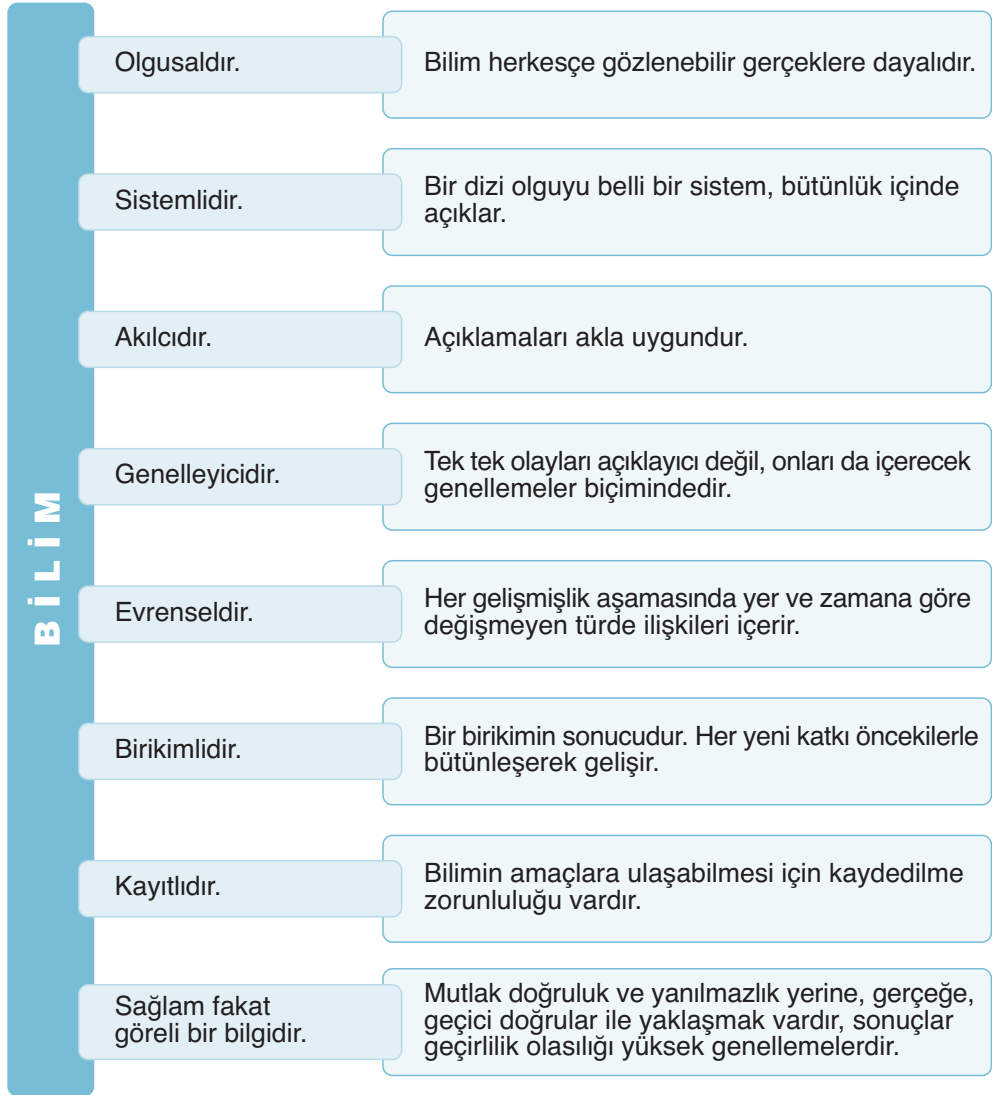

anlama ve açıklama işlevleriyle üretilen bilgilerin fiilen uygulamalara aktarılması, doğa ve toplum olaylarının kontrol altına alınmasıdır. Örneğin İngilizceden Türkçeye çeviri yapılırken karşılaşılan hataları ve nedenlerini bilen bir İngilizce öğretmenin, bir yöntem geliştirerek bu olumsuzluğu ortadan kaldırması bilimin kontrol işlevi ile açıklanır.

Bilimin işlevleri ile ilgili olarak web sitemizi ziyaret ediniz.

Bilimin Özellikleri Nelerdir?

Şema 1.1. Bilimin özellikleri (Karasar, 2002).

Bilimde Psikoloji

Psikoloji bireysel davranışların ve zihinsel süreçlerin bilimsel incelenmesidir. Psikolojinin bilimsel yönünün olması, psikoloji alanı içerisinde ele alınan yönün bilimsel yöntemlerle beraber incelenmesidir. Psikoloji bilimi, bireyin yalnızca gözlenebilir davranışlarını değil aynı zamanda gözlenemeyen davranışlarının altında yatan nedenleri de araştırır. Bu bağlamda psikologlar, bireylerin olaylara ya da durumlara verdikleri tepkilerin altında yatan nedenleri anlamaya çalışırlar. Psikoloji günlük yaşamımız içerisinde merak ettiğimiz pek çok soruya cevap arar.

- Neden bazı insanlar sosyal ortamlarda kendilerini daha rahat ifade edebilirlerken, neden bazıları daha sessiz, içe kapanık davranmaktadır?
- Çocukluk döneminde sürekli cezalandırıcı bir ortamda büyüyen bir çocuğun bugünkü davranışlarını anlayabilir miyiz?
- Kaygılandığımızda, terlememiz, kalp atışlarımızın hızlanmasına mı neden olur?
- Hangi davranışın “normal dışı” sayılacağına nasıl karar verilir?
- Davranışlarımızın ne kadarı kalıtsaldır?
- Davranışlarımızı biz mi belirleriz? Yoksa bizi davranışlarımız mı belirler?

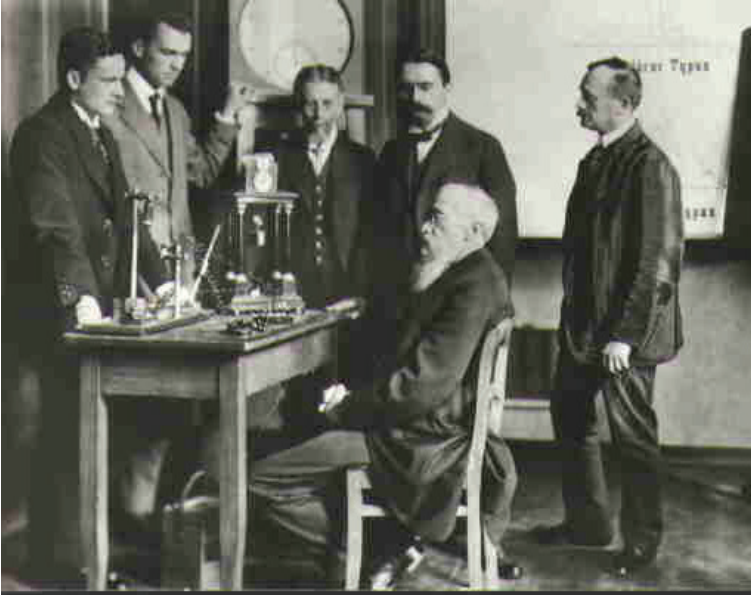
MODERN PSİKOLOJİ TARİHİNDE DÜŞÜNCE EKOLLERİ

Psikolojinin geçmişi uzun, tarihi kısadır. (Ebbinghaus)

Psikoloji günümüzde var olan tüm disiplinlerin en eskilerinden biridir. Psikolojinin en eski disiplinlerden olduğu kadar, en yenilerden biri olduğu da unutulmamalıdır. 19. yüzyıl psikologlarından Ebbinghaus (1908/1973) psikolojinin geçmişinin uzun, tarihinin kısa olması şeklindeki ifadesi de bunu da vurgulamaktadır. Gerçekte psikolojinin zihinsel temelleri çok eskilere dayanmakla birlikte, onun modern şekli ve geleneği 100 yaşın sadece biraz üstündedir. Modern psikolojinin 100. yaşı 1979 yılında kutlanmıştır. Modern psikolojiyi önceki çalışmalardan ayıran temel fark, insan doğasına ilişkin sorduğu sorulardan ziyade bu sorulara cevap ararken kullandığı metotlardır. Eski felsefeyi modern psikolojiden ayıran ve psikolojinin ayrı bir disiplin olarak ortaya çıkışını belirleyen, kabul edilen yaklaşımlar ve kullanılan tekniklerdir⁸.

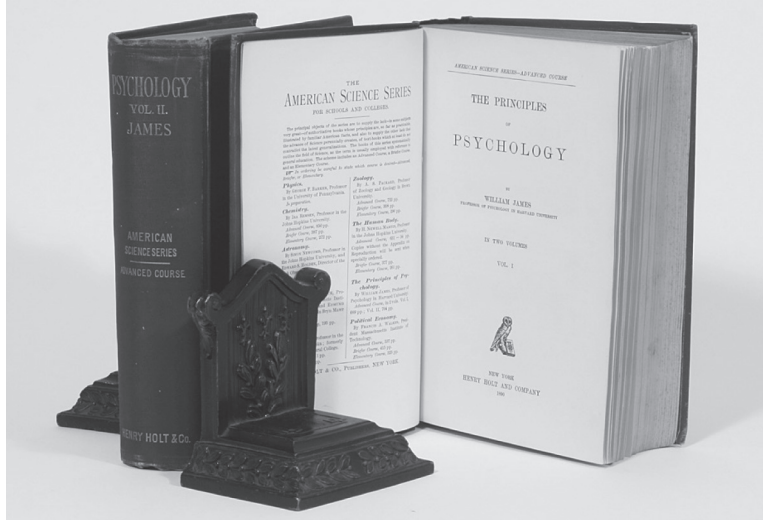
Psikoloji, bağımsız bir bilim dalı olmadan önce felsefe, fizik ve fizyoloji çalışmalarının içinde yer almaktaydı. Sokrates, Aristoteles'in düşün-

celeri bugün psikoloji biliminin felsefi yönden açıklanmasına önemli katkılar sağlamışlardır. Psikoloji tarihi Wundt'un psikoloji laboratuvarı kurmasıyla başlamıştır. Wundt, içebakış yöntemiyle zihinsel süreçleri incelemeye başlamıştır. Örneğin müzik dinleyen bir kimseden algıladığı müziği parçalara ayırmasını ister. Müzik kişi tarafından anlamına, melodisine ve neleri çağrıştırdığına göre zihinde analiz edilir. Wundt'un çalışmalarına katılacak denekler, bu tür deneyler için önceden eğitilmiştir. Böylece denek sistematik ve açık duyumları hakkında bilgi verir. Wundt'un yöntemi, bir fiziksel uyarıcının yönünün sistemli olarak değiştirilmesiyle bilinçli farkında olmanın nasıl değiştiğini göstermeye ilişkin olacak şekilde düzenlenmiştir.⁹

Wilhelm Wundt: 1879'da Leipzig'de Almanya'da ilk deneysel psikoloji laboratuvarını kurmuştur. Duyum, algı, zihinsel süreçler üzerine odaklanmıştır. Wundt, Leipzig'de psikoloji laboratuvarını kurduktan sonra psikoloji dalındaki ilk yüksek lisans öğrencilerini seçmiştir.²

Psikolojinin ayrı bir bilim dalı olmaya başlamasından itibaren 1883'te ilk olarak John Hopkins Üniversitesi ile Kuzey Amerika'daki üniversitelerde psikoloji laboratuvarları kurulmaya başlamıştır. Bu psikoloji laboratuvarları genellikle Wundt'un etkisi ile kurulmuştur. Örneğin Edward Titchener, Wundt ile çalışmasından sonra 1892'de Cornell Üniversitesi'nde bir laboratuvar açmıştır. Aynı yıllarda Harvard Üniversitesinde ilaç, edebiyat ve din konularına ilgi duyan genç felsefe profesörü William James, "The Principles of Psychology" (1890-1950) adında iki ciltlik bir eser ortaya koymuştur. Bu eser bir çok uzman tarafından psikolojinin en önemli eseri olarak görülmektedir.¹⁰

Psikoloji bilimi ilk çıktığı yıllarda davranışın altında yatan mekanizmalar yapısalcılık ve işlevselcilğe dayalı olarak açıklanmaya çalışılıyordu. Yapısalcılık, tüm insan zihin deneyiminin temel birimlerinin kombinasyonu ile anlaşılabileceğini savunur. Bu yaklaşımın amacı insan zihninin yapısını, onun duyu gibi özelliklerini analiz ederek anlamaktır. İşlevcilik ise, organizmaların çevreye uyumunu ve etkili bir şekilde yaşamlarına devam edebilmelerini sağlayan öğrenilmiş alışkanlıklarına büyük önem vermiştir.¹¹

PSİKOLOJİDE ÇAĞDAŞ YAKLAŞIMLAR

Bireyin davranışının altında yatan temel mekanizmaların açıklanmasına psikologlar farklı şekillerde yaklaşırlar.

Psikoanalitik Yaklaşım

Psikanalitik yaklaşım 19.yüzyılın sonları 20.yüzyılın başlarında Sigmund Freud tarafından öne sürülmüştür. Bireylerin davranışlarının altında yatan nedenleri bilinçaltı süreçlerle açıklamaya çalışır. Bilinç bizim farkında olduğumuz duygu ve düşüncelerimiz iken, bilinçdışı farkında olmadığımız duygu ve düşüncelerimizdir ve her istediğimiz zaman ulaşamayız. Psikanalitik yaklaşım, bu bilinçdışı süreçlere ulaşmaya çalışır. Bu bağlamda bireyin davranışında içgüdüler hakimdir. Freud'a göre içgüdüler, varlığın daha önceki durumu yeniden oluşturmaya çalışan, yaşamdan gelen bir yönelimdir. Hepimiz doğuştan cinsellik ve saldırganlık güdüleriyle dünyaya gelmişizdir. Freud aynı zamanda çocukluk dönemindeki yaşantılarımızın ve çatışmalarımızın anlaşılmasının önemi üzerine durmuştur çünkü Freud kişiliği anlamaya çalışırken çocukluk dönemimizdeki yaşantılarımızın anlaşılması gerektiğini vurgular.

Davranışçı Yaklaşım

Davranışçı bakış açısı John B. Watson tarafından ortaya konulmuştur. Organizmada çevre-uyaran ilişkisi önemlidir. Bireyin gözlenebilir davranışları üzerinde odaklanmışlardır. Davranışçılar bu bağlamda bireyin içsel fonksiyonlarına bakarak değil, davranışlarına bakarak inceleyerler. Davranışçılara uyaran-tepki psikologları da denir. Davranışçılar dış çevreden gelip organizmayı etkileyen uyarıcıları, ödül ve cezaları, ödül ve ceza sonunda meydana gelen tepkileri incelemeyi amaçlamışlardır. Diğer davranışçı yaklaşımçılar ise Ivan Pavlov ve B. F. Skinner'dır.

Bilişsel Yaklaşım

Bilişsel yaklaşımçılar, bireylerin davranışlarını zihinsel süreçlerle açıklamaya çalışır. Bilişsel psikologlar, bireylerin çevresindeki durumları / olayları nasıl yorumladıklarıyla ilgilenirler. Bu bağlamda bilişsel yaklaşımçılar kişilik farklılıklarını da insanların bilgi işleme sürecindeki farklılıklardan kaynaklandığını belirtmişlerdir. Bilişsel bakış açısına göre düşünceler, hem yapılan davranışların nedenleri hem de aynı zamanda sonuçlarıdır. Bu durumda kişi gerçeğe subjektif bir şekilde yaklaşmış olur. İnsanı pasif bir varlık olarak değil, anlamlandıran aktif bir sistem olarak görürler.

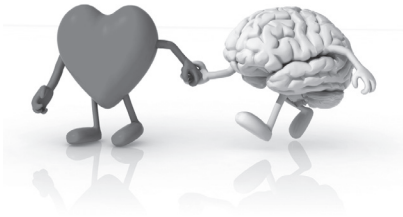
Hümanist Yaklaşım

Bireyin davranışının altında yatan nedenleri anlamak için onun öznel dünyasını anlamak gerektiği üzerinde dururlar. Birey durumları, dünyayı nasıl algılıyor? Sahip olunan kişisel algı bireyin davranışını nasıl açıklar? Abraham Maslow ve Carl Rogers tarafından öne sürülmüştür. Aynı zamanda bireylerin davranışlarında kişisel seçimlerin ve sorumluluğun önemi vurgulanır. Bu yaklaşıma göre, birey kendi potansiyelini ortaya koyma ve kendini gerçekleştirme için çaba gösterdiğini belirtilir.

Nörobiyolojik Yaklaşım

Nörobiyolojik yaklaşım, eylemlerimizi genler ile beyin ve sinir sisteminde oluşan olaylarla ilişkilendirir. Bu yaklaşıma göre her davranışın temelinde karmaşık sinirsel süreçler yer almaktadır. Beyinde oluşan sinirsel süreçler belirli bir düzen izleyerek kaslara geçer ve gözlenebilir davranışlar halinde dışa yansır.

PSİKOLOJİDE SPESİFİK ALANLAR

Davranışın ve zihinsel süreçlerin bilimsel olarak araştırılmasını konu edinen psikoloji bilimi kendi içinde bazı alanlara ayrılır. Bu alanların her birinde davranış farklı bir biçimde incelenir. Bu dallar aynı zamanda birer uzmanlık alanıdır. Aşağıda psikolojinin alt dallarından bazıları açıklanmıştır.

Tablo 1.1. Psikolojinin Alt Dalları

Klinik ve Danışmanlık Psikolojisi	Klinik psikoloji bireyin zihinsel, davranışsal ve duygusal bozukluklarını inceleyerek çevresiyle daha uyumlu bir ilişki kurmasını sağlamaktır. <i>Danışmanlık psikolojisi ise</i> , bireylerin, psikolojik bir patoloji durumunu kapsamayan tüm diğer sorunlarıyla (örneğin akademik, mesleki sorunlar gibi) baş etme aşamalarında onlara yardımcı olur.
DeneySEL Psikoloji	Davranışların altında yatan süreçleri açıklamak amacıyla laboratuvar ortamında duyum, algı, öğrenme, hafıza, güdü vb. psikolojik durumların fizyolojik temellerini ortaya çıkarmayı konu edinen psikoloji dalıdır.
Örgüt ve Endüstri Psikolojisi	Örgüt ve endüstri psikolojisi, uygun işlere uygun kişilerin seçilmesini; iş yerinde çalışanların aynı zamanda iş verenlerin verimini arttırmada ve daha üretken olmalarında motivasyon sağlamaya dönük çalışmaları kapsar.
Gelişim Psikolojisi	Farklı gelişim dönemleriyle (bebeklik, çocukluk, ergenlik, genç yetişkinlik, yetişkinlik, yaşlılık) davranışların altında yatan nedenleri anlamaya çalışır. Yani bireyin kronolojik yaşıyla davranışı arasındaki ilişkiyi inceler.
Sosyal Psikoloji	Bireyi içinde bulunduğu kültürel bağlamda toplum arasındaki sosyal ilişki süreçlerini (tutum, sosyal algı, uyma, itaat etme, ikna etme, normlar, ön-yargı, grup süreci) anlamaya dönük olarak üzerinde çalışırlar.
Eğitim Psikolojisi	Gelişim ve öğrenme psikolojisi bulgularından hareketle eğitim ve öğretim nasıl gerçekleştiğini araştıran bilim dalıdır.
Fizyolojik Psikoloji	İnsanın anatomik yapısı, sinir sistemi, duyu organları, salgı bezleri vb. fizyolojik olayların davranışlarla ilişkisini araştıran psikoloji dalıdır.
Psikometrik Psikoloji	Davranışların ölçülmesi ve değerlendirilmesi, istatistik yöntemlerin psikolojiye uygulanması, davranışın açıklanması ve yorumlanmasında yararlanılabilecek matematiksel modellerin geliştirilmesi ile ilgili bir bilim dalıdır.
Çevre Psikolojisi	Fiziksel çevre değişkenlerinin (gürültü, hava kirliliği, kalabalık, sıcak ve soğuk) ve çevre özelliklerinin (kat düzenleri, binaların büyüklüğü ve yerleşimi, doğaya yakınlık) insan davranışı üzerindeki etkisini inceler.
Sağlık Psikolojisi	Hastalıkları önleme, sağlığı koruma, tedavi öncesi ve sonrası psikolojik durum, gibi konuları inceler.
Spor Psikolojisi	Psikolojinin spor ve egzersiz sırasında performansı etkileyen psikolojik/zihinsel faktörleri araştırır ve bulguları bireysel ve takım performansını arttırmakta kullanır.
Din Psikolojisi	Dinsel yaşantı ve örgütlü dinsel davranışları bilimsel olarak inceleyen, dinin davranışlar üzerindeki etkisini araştıran, kişisel dini yaşantılar ile ruh sağlığı, genel iyilik hali ve fiziksel sağlık arasındaki ilişkileri inceler.
Adli Psikoloji	Psikolojik bilgi ve tekniklerin yasal alanda uygulanmasıyla oluşan psikolojinin alt dalıdır. Sorgulama yöntemleri, suç tespiti, suç ve suçlu psikolojisi, tanıklığın değerlendirilmesi, ıslah merkezlerinde tedavi, evlatlık edinme, çocuk suçlular, uyuşturucu kullanımı, gruplar arası çatışma gibi konularla ilgilenir.
Kişilik Psikolojisi	Kişiliğin oluşumu, gelişimi, ölçülmesi ve kişilikle ilgili bireysel ayrılıklar incelenir. Bireylerin pratik amaçlarla sınıflandırılması ve her bireyin kendine özgü niteliklerinin incelenmesi bu psikologların ilgi alanlarına girmektedir.

EĞİTİM PSİKOLOJİSİ

Eğitim psikolojisi öğretmenin öğrenciye ulaşmasında bir amaç mıdır yoksa bir araç mıdır?

Eğitim, bireyin davranışlarında kendi yaşantısı yoluyla kasıtlı olarak istendik ve kalıcı değişme meydana getirme süreci olduğuna göre, eğitimin üstünde çalıştığı malzeme insandır. Bir öğretmenin hedefi yalnızca bilgi yükleyerek bir öğrenciyi tam olarak yetiştirmek değildir. Öğretmenin öğrenciyi bilgiyle tanıştırabilmesi için öncelikli olarak onu tanıması gerekmektedir. Öğrencinin içinde bulunduğu gelişimsel özelliklerini ve ihtiyaçlarını bilmeli ki öğrenci için doğru kararlar verebilsin. Doğru kararlar verebilsin ki, öğrenciyi bilgiyle tanıştırebilsin. İşte, eğitim psikolojisi bu bağlamda öğrenciye ulaşabilmede *en güzel, en önemli, en güçlü* araçtır.

Eğitimde verimin en üst düzeye ulaşması için öğretmen nasıl yetiştirilmeli, öğretim programı gerek içerik, gerek biçim olarak nasıl düzenlenmeli, sınıf ortamını etkileyen değişkenleri nasıl değerlendirmeli gibi sorular, okul ve eğitim psikolojinin ilgilendiği konulardır. *Eğitim psikolojisi* öğrenme ve öğretim ile bunlara ilişkin faktörlerin incelendiği bir alandır.

Eğitim Psikolojisi bilmekle kazandıklarımız şöyledir:¹²

- Eğitim psikolojisi öğrencilerin anaokulundan öğretim yıllarının sonlarına kadar ne tür değişimlere sahip olduklarını anlamamıza yardımcı olur.
- Öğrencilerin zihinsel olarak bilgiyi nasıl kazandıklarını, nasıl işlediklerini ve nasıl süreçlendirdiklerini anlamamıza katkı sağlar.
- Öğrencilerin hangi bilgileri hangi yaşta kazanabileceklerinin ve bu bilgilerin en verimli olarak hangi ortamlarda kullanılabileceğinin bilgisini sunar.

- Eğitim psikolojisi kapsamında ele alınan davranışçı, bilişsel ve sosyal öğrenme yaklaşımları, akademik ve sosyal becerilerin gelişimiyle öğrenme süreçleri hakkında kapsamlı ipuçları verir.
- “Öğretmen öğretir, öğrenci öğrenir.” düşüncesini çok boyutlu sorgular.
- Öğrencilerin öğrenme öncesi ve sonrası neleri bildiklerini ölçebilecek teknikleri öğretir.

İçinde yaşadığımız çağ yani 21. yy. pek çok değişimi de beraber getirmiştir. İnsanoğlunun yapabildikleri farklılaşmış, beklentiler artmıştır. Kuşkusuz ki, bunun en önemli yansımasını eğitim alanı içerisinde görebiliriz. Bu durumdaki gelişmelere ayak uydurabilme; öğretmenlerin yeni tutum ve becerilere sahip olmasını beraber getirmiştir. Artık sınıflara girdiğinde öğretmen kara tahtayla değil akıllı tahtalarla karşı karşıya, karşısında sorup sorgulayan, eleştiren, düşünebilen öğrencilerle karşı karşıya. Bundan dolayıdır ki iyi bir öğretmenin özellikleri şöyle sıralanabilir:

- 1- *Alan bilgisine sahip olmalıdır.* Bir öğretmenin sahip olduğu alan bilgisi ve becerisi öğretim sürecinde çok önemlidir. Yeterli bir alan bilgisine sahip olmayan bir öğretmenin öğrenciye bilgi aktarımı ve paylaşımı da yeterli olmayacaktır.
- 2- *Etkili öğretim becerilerine sahip olmalıdır.* Bir öğretmenin öğrencilerinin neleri öğrenmesini istemesi ve öğrencileri gerçekte neleri öğrendiği arasındaki bağlantıya öğretim ya da pedagoji denilmektedir.⁴ Etkili öğretim ilkelerini bilmek ve bunları uygulayabilmek önemlidir.
- 3- *İyi bir öğretmen öğrencisinden beklentisinde gerçeğe olmalıdır.* İyi bir öğretmenin öğrencisinden beklediği çıktılar, önceden belirler. Böylelikle öğrencinin çıktılara bakıp, öğrenciyi değerlendirebilir. Yapıcı bir değerlendirme, geribildirim öğrencide istenilen hedeflere ulaşmada yardımcı olur.

- 4- *Etkili iletişim becerilerini kullanmalıdır.* İyi bir öğretmen sınıf içerisinde etkili sözel ve sözel olmayan iletişim becerilerini kullanır. İyi bir dinleyicidir öğretmen. Gerçekten empatik tutum ve tonda öğrencisini anlar ve tepki verir. Öğrencisini motive eder, öğrenciyi

değerlendirmesinde pozitifdir. Olumlu geribildirimle öğrencisiyle etili bir iletişim kurar. Sınıf ortamında etkili iletişim becerilerini kullanarak olumlu bir atmosfer oluşturur. Sosyal ve insancıldır öğretmen.

- 5- *Öğretmen iyi bir modeldir.* İyi bir öğretmen öğrencilerine model olmalıdır. Gerek bilgi ve donanımıyla, gerekse sahip olduğu kişisel sosyal becerileriyle öğrenci için bir modeldir.
- 6- *İyi bir psikoloji bilgisine sahip olmalıdır.* İyi bir öğretmen, öğrencisini tanımak, bilmek ister. Sahip olduğu gelişim özelliklerini bilir, bireysel farklılıklara dikkat eder. Öğrencisinin ilgi ve yeteneklerini bilir, öğrencisinin güçsüz başarısız olduğu yönler odaklanarak değil, başarabildiği güçlü yönleri üzerine odaklanarak öğrencisini başarıyla tanıtır.

ARAŞTIRMA VE EĞİTİM PSİKOLOJİSİ

Psikoloji alanı içerisindeki araştırmalar zihinsel ve davranışsal süreçlerin altında yatan temel mekanizmalara ilişkin bilgi verir. Eğitim psikolojisinin bilimsel yönü, eğitim alanı içerisinde yapılan psikolojik sonuçların bilimsel yöntemler aracılığıyla yapılmasıdır. Bilimsel bilgiye ulaşmada izlenen düzenli ve sistemli yola “bilimsel yöntem” denir. Araştırmanın hedefi davranışı tanımlamak, açıklama, tahmin etmek ve kontrol etmektir. Psikoloji alanı içerisindeki araştırmalar önceden planlanmıştır. Eğitim psikolojisi içerisindeki araştırmalar öğretmenlerin sınıf içerisinde daha etkili uygulamaları için yardımcı olur. Aynı zamanda bu alan içerisinde yapılan araştırmalar uygulanan programların etkililiği konusunda bulgular verir.

Psikolojide Kullanılan Araştırma Yöntemleri

Betimleyici Yöntemler

- Tarama
- Gözlem
- Görüşme
- Vaka incelemesi

DeneySEL Yöntemler

İstatistiksel Yöntemler

- Korelasyon

Betimsel Yöntem

Betimsel yöntemde amaç var olan durumun olduğu gibi resmedilmesidir. Betimsel yöntemde araştırmacı tarama, gözlem, görüşme ve vaka

inceleme tekniklerini kullanarak daha önceden belirlediği araştırma grubu üzerinde durumu ya da olayı tanımlar. Şimdi bu tekniklerin kısaca neler olduğuna bakalım:

a) Tarama Tekniği: Araştırmacının kendisini rahatsız eden problem durumunu, belirlediği araştırma grubu üzerinde ayrıntılı bir şekilde tanımlamasıdır. Örneğin ortaokul öğrencilerin internet kullanımları ile kişiler arası becerileri arasındaki ilişkiyi araştırmak isteyen bir araştırmacı bu tekniği kullanır. Bu tekniği kullanırken araştırmacı ölçeklerden, testlerden, anketlerden yararlanır.

Testler / Anketler, bireyin birden fazla özelliği hakkında çeşitli madde türleriyle bilgi toplamak amacıyla kullanılan yapılandırılmış bir araçtır. Anketlerle bireylerin şu özelliklerine ilişkin bilgi toplanır¹³:

- Bireylerin demografik özellikleri ve yaşam araldanları gibi değiştirilemez olgular: Yaş, gelir-egitim düzeyi, doğum yeri, etnik veya ulusal bilgiler gibi.
- Bireylerin içinde buldukları durumda herhangi bir şeye ilişkin tutumları, düşünceleri, niyetleri, beklentileri ve arzuları.
- Bireylerin yaşamakta oldukları etkinliklere ve alışkanlıklara ilişkin davranışsal bildirimler.

b) Gözlem: Araştırmada ihtiyaç duyulan verilerin insan, toplum ya da doğa gibi belli hedeflere odaklanılarak çıplak gözle ya da bir araç kullanılarak izlenmesi suretiyle toplanması süreci olarak tanımlanır.¹⁴ Bir öğrencinin bir ders boyunca kaç kez parmak kaldırdığı motor hareketlere, bir öğrencinin arkadaşlarına bir teneffüs boyunca kaç kez hakaret ettiği ya da teşekkür ettiği sözel davranışlara, bir kişinin korku ya da sevinç durumundaki göz bebekleri, kalp atım hızı gibi fizyolojik tepkilere; bir görüşme sırasında görüşmecinin kaç kez duraksadığı "hım" dediği gibi tepkilere gözleme örnek olarak verilebilir.¹⁵

Gözlem ortamının değişmesine göre doğal gözlem ve denetimli gözlem, araştırmacının katılımına göre katılımlı gözlem ve katılımsız gözlem, gözlemin süresine göre de sürekli ve aralıklı olmak üzere gruplandırılmaktadır.¹⁶

Doğal gözlem, bireylerin yaşadıkları ortamlardaki gözlemler iken denetimli gözlem araştırmacının amacına bağlı olarak, ortamda düzenlemeler yapılarak yapılan gözlemdir. Öğrencilerin teneffüste davranışlarını gözlemlemek doğal gözleme örnek olarak verilebilir. Bunun yanı sıra çocukların oyun alanlarında çeşitli oyuncaklar koyarak, hangi cinsiyetin ne tür oyuncakları daha fazla tercih ettiklerinin gözlenmesi denetimli gözlemdir.

DEĞERLENDİRME SORULARI

- Öğrencilerin matematik dersine karşı tutumları ile matematik dersi başarısı arasında pozitif yönde ilişki bulan bir araştırmacının kullandığı istatistiksel yöntemdeki teknik aşağıdakilerden hangisidir?**
  - DeneySEL Yöntem
  - Vaka İncelemesi
  - Gözlem
  - Korelasyon
  - Görüşme
- Psikoloji biliminin bireyin davranışlarının bilinçaltı süreçlerle açıklanabileceğini vurgulayan yaklaşım aşağıdakilerden hangisidir?**
  - Hümanist Yaklaşım
  - Davranışçı Yaklaşım
  - Bilişsel Yaklaşım
  - Nörobijolojik Yaklaşım
  - Psikoanalitik Yaklaşım
- "Bireylerin toplum içerisinde bir gruba ait olmaları önemlidir. Kişinin gruba ait olması, grup dinamikleri ve süreçleri grup etkileşimini etkiler."**

Bu grup yapısı üzerinde araştırma yapmak isteyen bir araştırmacı psikolojinin hangi alanıyla ilgilenmiş olur?

  - Çevre Psikolojisi
  - Sosyal Psikoloji
  - DeneySEL Psikoloji
  - Klinik Psikoloji
  - Endüstri ve Örgüt Psikolojisi
- Bilimin yer ve zamana göre değişmemesi onun hangi özelliğine vurgu yapar?**
  - Sistemlidir
  - Genelleyicidir
  - Evrenseldir
  - Birikimlidir
  - Kayıtlıdır
- Psikoloji araştırmalarının ilk defa laboratuvar ortamında başlatan araştırmacı kimdir?**
  - Wundt
  - Maslow
  - Sigmund Freud
  - Descartes
  - Carl Rogers
- Sınıf içerisinde öğrencinin gözlenebilen davranışlarına odaklanmanın önemli olduğunu ve çevredeki uyarıcılarla öğrencinin tepkisi arasında bir bağ olduğuna dikkat eden bir öğretmen, psikolojide hangi yaklaşımı temel almış olur?**
  - Ayırt edici yaklaşım
  - Biyolojik yaklaşım
  - Psikoanalitik yaklaşım
  - Davranışçı yaklaşım
  - İnsancıl Yaklaşım
- Öğrencilerin gelişim özelliklerini ve bunların eğitim-öğretimle ilişkisini anlamaya çalışan psikolojinin hangi alt bilim dalıdır?**
  - Öğrenme Psikolojisi
  - Gelişim Psikolojisi
  - Eğitim Psikolojisi
  - Klinik Psikoloji
  - Davranışçı Psikoloji
- Bilimde var olan durumu olduğu gibi resmedilmesi bilim hangi işlevi kapsamındadır?**
  - Açıklama
  - Anlama
  - Kontrol
  - Uygulama
  - Bilme

9. Sınıf içerisinde sürekli olarak tırnak yeme davranışı gösteren bir öğrenciyi, öğretmeni müdahale etmeden bir gün süresince izlemiştir.

Öğretmenin burada kullanmış olduğu yöntem nedir?

- A) Görüşme
B) Korelasyon
C) Doğal Gözlem
D) Vaka İncelemesi
E) Görüşme

10. Eğitim psikolojisinin özellikle odaklandığı konu nedir?

- A) Öğrencinin gelişimsel özelliklerini bilme
B) Öğrenci ve öğretmen arasındaki etkileşim
C) Öğrenci daha iyi nasıl öğrenir
D) Öğrencinin daha etkili iletişim kurabilmenin yollarını öğretme
E) Öğrencinin mesleki gelişimine katkıda bulunma

CEVAP ANAHTARI

1. D	2. E	3. B	4. C	5. A
6. D	7. C	8. B	9. C	10. B